

Apkaltos teisėjui ir Seimo nariui sampratos nauji aspektai 2022–2025 m.

Ieva Norkutė, Meda Paliūnaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

3-o kurso Teisės studentės

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: ieva.norkute@tf.stud.vu.lt; meda.paliunaite@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius partnerystės

prof. dr. (HP) Egidijus Šileikis

El. paštas: egidijus.sileikis@tf.vu.lt

Mokslinio straipsnio praktinė kuratorė doc. dr. Agnė Juškevičiūtė-Vilienė

El. paštas: agne.juskeviciute – viliene@tf.vu.lt

Santrauka. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnyje įtvirtinti Seimo nario mandato atėmimo ir tam tikrų aukščiausiųjų teisėjų pašalinimo iš pareigų apkaltos proceso tvarka pagrindai diskutuotinai išplėtoti naujais Konstitucinio Teismo išaiškinimais ir Seimo parlamentinės praktikos politiniais „precedentais“ 2022-2025 m. ypač kontraversiška Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų ne išimtinai už šiurkštų Konstitucijos pažeidimų ir priesaikos sulaužymą, bet vien už teisėjo vardo pažeminimą nauja doktrininė samprata Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime, pagal kurį turi būti vertinama pirmąsyk Lietuvos Respublikoje susidariusi minėto Kasacinio teismo teisėjo atleidimo už Teisėjų tarybos konstatuotą teisėjo vardo pažeminimą situacija 2019 m. Be to, diskutuotinos trys apkaltos Seimo nariams inicijavimo ir nemaksimalistinio užbaigimo situacijos 2023-2025 m. Visa tai skatina sistemškai nagrinėti naujus apkaltos proceso pagrindų sampratos aspektus ir juos susieti su teisėjo atleidimo už vardo pažeminimą konstitucine samprata.

Raktiniai žodžiai: apkalta, apkaltos inicijavimas, konstitucinė atsakomybė, Konstitucinis Teismas, Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimas apkaltos proceso tvarka ir už vardo pažeminimą.

New Aspects of the Concept of Impeachment of a Judge and a Member of the Seimas (2022–2025)

Summary. The grounds for the removal of a Member of the Seimas from office and the dismissal of certain high-ranking judges through impeachment proceedings, as established

in Article 74 of the Constitution of the Republic of Lithuania, were debatably expanded by new interpretations of the Constitutional Court and by political “precedents” formed in the parliamentary practice of the Seimas during 2022–2025. Particularly controversial is the new doctrinal concept established in the ruling of the Constitutional Court of 15 April 2022, according to which a judge of the Supreme Court of Lithuania may be dismissed not exclusively for a gross violation of the Constitution and a breach of oath, but also solely for bringing discredit upon the office of a judge. This interpretation must be assessed in light of the unprecedented situation that arose in Lithuania in 2019 regarding the dismissal of a judge of the said Court of Cassation following the finding by the Judicial Council that the judge had disgraced the office of a judge. Furthermore, three situations concerning the initiation and non-maximalist completion of impeachment proceedings against Members of the Seimas during 2023–2025 are also subject to debate. All of this encourages a systematic examination of the new aspects of the concept of the grounds for impeachment proceedings and their connection with the constitutional concept of dismissing a judge for bringing discredit upon the office of a judge.

Key words: impeachment, initiation of impeachment proceedings, constitutional liability, Constitutional Court of the Republic of Lithuania, revocation of a Member of the Seimas mandate through impeachment proceedings, dismissal of a judge of the Supreme Court of Lithuania through impeachment proceedings and for bringing discredit upon the office of a judge

Ivadas

Nors Lietuvos Respublikos 1992 m. spalio 25 d. Konstitucijos 74 straipsnyje yra įtvirtinta Respublikos Prezidento, Seimo nario ir tam tikrų teisėjų apkaltos galimybė, o Seimo statute detalizuojama šio proceso eiga, toks reguliavimas neturėtų būti laikomas išsamiau apkaltos procesų sureguliuavimu. To nekeičia ir Seimo statuto 115 straipsnio nuostata, pagal kurią vyksta slaptas balsavimas. Parlamentinė apkalta savo prigimtimi nėra vien teisinė procedūra – ji neišvengiamai susijusi ir su politiniu procesu. Šiurkščiai pažeidęs Konstituciją ir priesaiką sulaužęs arba nusikaltimą padaręs Seimo narys ar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas gali būti traukiamas konstitucinėn atsakomybėn, siekiant panaikinti Seimo nario mandatą ar pašalinti teisėją iš pareigų. Vis dėlto, galutinis šios atsakomybės taikymas priklauso nuo Seimo narių valios, todėl apkaltos procese dalyvaujantys parlamentarai gali veikti ne tik pagal teisinius argumentus, bet ir pagal politinius susitarimus, kompromisus ar frakcinius interesus.

Tokiame kontekste svarbu išvėgti ir tai, kad Lietuvos jurisprudencijoje didelę įtaką turinti Hanso Kelzeno grynosios teisės teorija¹ suponuoja ir kartu apsunkina

¹ KELZENAS, Hansas. (2002). Grynoji teisės teorija. Vilnius: *Eugrimas*.

galimybę grynai teisiniu ir ne tarpdisciplininiu (papildomai politologiniu) požiūriu analizuoti parlamentinės apkaltos Seimo nariams kontraversiškas situacijas 2023-2025 m., juo labiau Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime nagrinėtą 2019 m. įvykusį analogo neturintį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimą iš pareigų ne sudėtingesnio ir ilgiau užsitęsiančio apkaltos proceso tvarka, bet sąlygiškai elementaresnio ir neužsitęsiančio atleidimo už vardo pažeminimą tvarka,² kuri bendrais pagrindais pritaikoma kiekvienam apylinkės teismo teisėjui, tarsi nebūtų pirmosios ir kasacinės instancijos teismo teisėjų statuso svarbos politinių teisinių netapatumų.

Anglosaksiškos prigimties impeachment transplantacija³ 1992 m. Konstitucijoje, kurioje numatyta apkalta 141 Seimo nariui (bet kuriam iš jų) ar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjams, ir pirminė realizacija parlamentinėje praktikoje bei konstitucinėje justicijoje apkaltos Respublikos Prezidentui lygmeniu 2004 m.,⁴ tarsi suniveliuota pastaraisiais metais tuo aspektu, kad kelios apkaltos iniciatyvos Seimo nariams tarsi patyrė politinį fiasko, nes Seimas arba nepritarė apkaltos iniciatyvai (parlamentaro Gintauto Palucko atvejis), arba balsuodamas neatėmė apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu realia laisvės atėmimo bausme nuteisto ir tuo neabejotinai priesaiką sulaužiusio bei Konstituciją šurkščiai pažeidusio Seimo nario mandato (parlamentaro Vytauto Gapšio atvejis). Nors nėra teisinio fiasko, kai apkaltos proceso tvarka konstitucinėn atsakomybėn traukiamas Seimo narys atsistatydina iki baigiamojų Seimo balsavimo dėl mandato atėmimo (parlamentaro Remigijaus Žemaitaičio atvejis), ši procedūrinė situacija taip pat gali būti politologiniu požiūriu priskiriama prie diskutuotinos parlamentinio apkaltos proceso inicijavimo ir nemaksimalistinio įgyvendinimo raidos 2023-2025 m.

Šio tyrimo temos tarpdisciplininis pobūdis (tarpdiscipliniškumas) pasireiškia politologijai ir jurisprudencijai svarbių tyrimo aspektų sąsajų įžvalgomis, t. y. bendrojo politinio proceso, kuriame Seimo nariai veikia pagal politinius susitarimus ir kompromisus, ir parlamentinio apkaltos proceso, kuriame gavus Konstitucinio Teismo išvadą slaptu balsavimu išsprendžiamas sankcijos skyrimo klausimas, persipynimo nagrinėjimu.

Šio straipsnio objektas – apkaltos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjui ir Seimo nariui sampratos nauji aspektai, kuriuos galima įžvelgti pagal Lietuvos parlamentarizmo ir konstitucinės justicijos raidą 2022-2025 m. Aktualumas ir originalumas nulemtas minėtų 2022-2025 m. susidariusių teisinių ir politinių aktualijų, kurios pakankamai neištyrinėtos teisės moksle. Tyrimo tikslas – platesniame apkaltos Sei-

² Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Nr. XIII-2436 „Dėl Egidijaus Laužiko atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų“. TAR, 2019, 15137.

³ PŪRAITĖ-ANDRIKIENĖ, Dovilė. (2025). Impeachment Proceedings in Lithuania: Model, Problems of Implementation, and Possibilities of Improvement. *Journal of the University of Latvia*, 18. 56-79.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada. *Valstybės žinios*, 49-1600.

mo nariams ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjams kontekste išnagrinėti su tuo susijusias pastarųjų metų parlamentarizmo ir konstitucinės justicijos aktualijas. Dominuojantys tyrimo metodai: be kita ko, sisteminis metodas, taikomas siekiant analizuoti institutą sudarančias teisės normas kaip nuoseklią ir tarpusavyje susijusią visumą; loginis ir teleologinis metodas, panaudojamas, pvz., analizuojant apkaltos ir teisėjo atleidimo už vardo pažeminimą prasmę ir paskirtį bei tikslą; lyginamasis metodas, taikomas palyginant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimą apkaltos proceso tvarka arba už vardo pažeminimą; dokumentų ir mokslinės literatūros analizės metodas, pasitelkiamas siekiant analizuoti teisės aktų eksplcitines ir implcitines nuostatas, teisės mokslininkų darbus. Tyrimo uždaviniai: analizuoti apkaltos teisinius pagrindus; įvertinti apkaltos Seimo nariams aktualijas; analizuoti apkaltos taikymą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjams bei alternatyvų atleidimą už vardo pažeminimą. Tyrimo šaltiniai – 1992 m. Konstitucija, Seimo statutas, Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo už vardo pažeminimą ir priesaikos sulaužymą procedūrinio santykio sampratos, Konstitucinio Teismo išvados, Seimo nutarimai dėl apkaltos iniciatyvos tyrimo ir pritarimo (ar nepritarimo) iniciatyvai bei tuo grindžiamo kreipimosi (ar nesikreipimo) į Konstitucinį Teismą, teisės mokslininkų darbai.

1. Apkaltos teisinių pagrindų diskutuoti aspektai politinio proceso kontekste

Konstitucijos 1 straipsnio nuostata, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė, reikalauja, kad valstybėje būtų užtikrinamas ne tik demokratinis sprendimų priėmimo procesas ir jo pagrindą sudarantis politinis pliuralizmas, bet ir Konstitucijos viršenybė. Deja, Konstitucijos viršenybės užtikrinimas Seimo nariams inicijuojant, nutraukiant ar baigiamuoju slapto balsavimu užbaigiant parlamentinį apkaltos procesą gali įgauti politologinių fiasko aspektų. Tai ypač įžvelgtina dviejose situacijose, kai:

1) Seimo prašymu Konstitucinio Teismui pateikus išvadą, kad apkaltinto subjekto veiksmai sudaro šurkštų Konstitucijos pažeidimą ir priesaikos sulaužymą, toks konstatavimas savaime nesukuria galutinio konstitucinės atsakomybės rezultato. Sankcijos taikymas priklauso nuo to, koks bus slapto Seimo narių balsavimo rezultatas. Nesusiformavus didesnei kaip 85 parlamentarų, balsavusių „už“ daugumai, apkaltos procesas neužbaigiamas mandato panaikinimu ar pašalinimu iš pareigų. Tokiu atveju atsiranda priešprieša tarp politinės valios ir teisinių imperatyvų, kai Konstitucinio Teismo konstatuotas šurkštus Konstitucijos pažeidimas ar duotos priesaikos sulaužymas neskelia atitinkamų teisinių padarinių. Tokios konstitucinės ir politinės prieštaros pavyzdžiu laikytina 2010 m. situacija, kai Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada, kurioje buvo konstatuotas Seimo narių veiksmų prieštaravimas Konstitucijai, Seime nesukėlė galutinio apkaltos padarinio- parlamentaro mandato

panaikinimo. Vis dėlto, parlamentinės apkaltos praktika nėra vienaalytė – joje galima rasti ir priešingų situacijų, kai Seimas, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo išvadą, priėmė sprendimą panaikinti Seimo nario mandatą. Vienas iš pavyzdžių, parlamentaro P. Gražulio apkalta. Konstitucinis Teismas 2023 m. gruodžio 5 d. pateikęs išvadą nusprendė, kad P. Gražulis savo veiksmu – sąmoningu balsavimu už kitą Seimo narį – šurkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė priesaiką. 2023 m. Gruodžio 18 d. Seimas slaptu balsavimu nutarė panaikinti P. Gražulio Seimo nario mandatą. Toks sprendimas priimtas atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo išvadą.

2) Seimas, gavęs įsiteisėjusio apkaltinamo nuosprendžio nuorašą, slaptu balsavimu nepanaikina nuteisto ir net realią laisvės atėmimo bausmę jau atliekančio Seimo nario mandato. Tokia konstituciškai paradoksali ir kuriozinė situacija susidarė 2023 m. gruodžio 21 d., kai Seimas po slapto balsavimo nepanaikino parlamentaro V. Gapšio mandato, nes šiam sprendimui priimti pritrūko balsų, balsuojant dėl 4 nutarimų projektų, kuriuose buvo siūloma dėl kiekvieno konkretaus nusikaltimo panaikinti V. Gapšio mandatą: balsuojant dėl 4 nutarimų projektų, kuriais siekta panaikinti V. Gapšio Seimo nario mandatą dėl atskirų nusikalstamų veikų, nė vienas projektas nesurinko būtinos 85 Seimo narių balsų daugumos: už du projektus balsavo po 74 Seimo narius, o už kitus du – po 75. Dėl šios priežasties, nepaisant įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio ir realios laisvės atėmimo bausmės atlikimo, parlamentaro mandatas nebuvo panaikintas ir V. Gapšys tapo antruoju Lietuvos istorijoje įkalintu asmeniu, einančiu Seimo nario pareigas.

Taigi pirmojoje nurodytoje situacijoje Konstitucinis Teismas turi išimtinę kompetenciją išvadoje nustatyti apkaltos tęsinio ir pabaigimo galimybę lemiantį šurkštaus Konstitucijos pažeidimo ir priesaikos sulaužymo faktą, tačiau Seimo narių konstitucinė galimybė balsuoti „už“ ar „prieš“ paskutinėje apkaltos proceso stadijoje, kurioje gavus Konstitucinio Teismo išvadą išsprendžiamas sankcijos skyrimo (mandato atėmimo ar pašalinimo iš pareigų) klausimas, sudaro prielaidas susidaryti baigiamojo balsavimo apkaltos procedūroje rezultato ir Konstitucinio Teismo išvados nedarnumui. Jis iš dalies racionalus ir pateisintinas politologiniu požiūriu, tačiau neracionalus ir netoleruotinas konstituciniu teisės viršenybės aspektu.

Išimtinai parlamente, bet ne teisme įvykti galinti apkalta platesniu procedūriniu požiūriu apima ne tik Seime, bet ir sąlygiškai Konstituciniame Teisme vykti galinčius jos atitinkamus etapus, t. y. parlamentinės iniciatyvos pateikimą Seime, jos pagrįstumui ištirti skirtos parlamentinės komisijos sudarymą, Seimo apsisprendimą dėl apkaltos proceso tęsimo ir kreipimosi į Konstitucinį Teismą prašant jo išvados, tokio kreipimosi nagrinėjimą Konstituciniame Teisme ir jo išvados pateikimą, Seimo balsavimą dėl kaltinamo subjekto atleidimo iš pareigų ar jo mandato panaikinimo, esant konstitucinės justicijos išvadoje nustatytiems atitinkamiems procedūriniais pagrindams, nurodytiems Konstitucijos 74 straipsnyje. Toks procedūrinis modelis reikalauja apkaltos instituto įgyvendinimo tik esant itin rimtiems ir grėsmingiems

konstitucinių vertybių pažeidimams. Apkaltos procesas netenka prasmės ir nutrūksta, jeigu konstitucinės justicijos išvadoje nekonstatuojami proceso tęsimui reikalingi pagrindai, nurodyti Konstitucijos 74 straipsnyje, arba jeigu kaltinamas subjektas atsisakoma (atsisako mandato) apkaltos metu iki Seimui balsavimu pradedant priimti sprendimą dėl konstitucinės sankcijos taikymo,⁵ nors vėliausiai galimas mandato atsisakymas ar atsisakymas iš pareigų galėtų būti griežčiau susietas su Konstitucinio Teismo posėdžio, kuriame nagrinėjamas Seimo kreipimasis dėl išvados, pradžia.

Beje, demokratinės teisinės valstybės pareigūnai ir jiems prilygintini subjektai, nurodyti Konstitucijos 74 straipsnyje, realizuodami visuomenei ir valstybei reikšmingas funkcijas ir savo pareigas vykdančys nepažeisdami Konstitucijos ir įstatymų, įvairių teisinių mechanizmų užtikrinamo teisinio saugumo dėka neturi patirti apkaltos grėsmės⁶. Politikų ir valstybės pareigūnų atsakomybė už priimtus sprendimus yra būtina demokratijos sąlyga⁷. Anot M. Kukaičio, atsakomybę stiprina demokratinės valstybės vertybės bei garantijos, tokios kaip: sąžiningumas, visuomenės pasitikėjimas valdžia, mažesnė piktnaudžiavimo valdžia tikimybė.

2. Apkaltos seimo nariams iniciatyvos 2023–2025 m.

2.1. Apkaltinamojo nuosprendžio nuorašo gavimo parlamente atvejis

Vadinamoji politinės korupcijos baudžiamoji byla, kurioje pareikšti kaltinimai apėmė kaltinimus valstybės politikams, inspiravo tarp jų buvusio Seimo nario V Gapšio patraukimo ne tik baudžiamojon, bet ir konstitucinėn atsakomybėn dualizmą. Apeliacinės instancijos teismui 2023 m. lapkričio 22 d. paskelbus nuosprendį baudžiamajoje byloje, kurioje Seimo nario pareigas einantis asmuo pripažintas kaltu padarius nusikalstamas veikas ir nuteistas subendrinta bausme – laisvės atėmimu 4 metams 6 mėnesiams, ir kasacinės instancijos teismui nutartyje pabrėžus nuteistojo veikų padarymo metu, einant Seimo nario pareigas, pareigą laikytis aukštų sąžiningumo, teisingumo, nesavanaudiškumo bei pagarbos įstatymams principais grindžiamų standartų,⁸ Seimas, vadovaudamasis gautu apeliacinės instancijos teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nuosprendžiu, nutarė pradėti apkaltos procesą minėtam parlamen-

⁵ BIRMONTIENĖ, Toma (2024). Apkaltos labirintai ir konstitucinių pokyčių idėjos. *Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai*, 25–40 [interaktyvus]. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/7b-21da7a-cdfb-453a-a9b2-0ce406cf45af/content>

⁶ SINKEVIČIUS, Vytautas (2018). Nusikaltimas, kaip apkaltos pagrindas: kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai. *Jurisprudencija*, 25(2), 312–332 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.13165/JUR-18-25-2-01>.

⁷ KUKAITIS, Mindaugas (2024). Politinė (politikų) atsakomybė. *Jurisprudencija*, 31(2), 249–261 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.13165/JUR-24-31-2-03>.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. spalio 25 d. nutarties baudžiamajoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.

tarui⁹. Kadangi Seimas gavo įsiteisėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio nuorašą dėl asmens nusikaltimo, padaryto iki pradedant eiti parlamentaro pareigas to Seimo kadencijoje, ir susidarė situacija, kai nusikaltimo padarymo faktas paaiškėjo šiam asmeniui jau einant tokias pareigas, nekilo Seimo pareiga inicijuoti konstitucinės justicijos išvadą dėl apkaltos pagrindo buvimo konstatavimo ir susidarė procedūrinė galimybė vykdyti vadinamąjį sutrumpintą kvazi apkaltos procesą tik Seimo balsavimo dėl mandato panaikinimo būdu. Jis įgyvendintas 2023 m. gruodžio 21 d. vykusiam balsavime, kuriame dalyvavo 122 parlamentarai. Jų slapto ir todėl neabejotinai demokratiško balsavimo rezultatai nulėmė minimalistinį apkaltos varianto susidarymą vien įvykusio ypatingo balsavimo fakto aspektu ir maksimalistinės apkaltos alternatyvos fiasko tuo teisinio nihilizmo aspektu, kad balsų skaičiavimo komisijos pirmininkas pranešė politologiniu požiūriu galbūt toleruotinus ar neatmestinus, tačiau teisiškai šokiruojančius rezultatus, jog reikiama 85 balsų dauguma nesusidarė, nes už nuteisto parlamentaro mandato panaikinimą dėl dviejų epizodų balsavo po 75 Seimo narius, dėl kitų dviejų – po 74.

2.2. Parlamentaro galimai neleistinos ūkinės veiklos atvejais

Konstitucijos 60 straipsnyje abstrakčiai įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumas su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įmonėse įgavo konkrečią sąsają su analogų Lietuvos parlamentarizmo raidoje iš principo neturinčia Seimo narių grupės 2025m. rugpjūčio 14 d. iniciatyva pradėti apkaltos procesą parlamentarui G.Paluckui dėl to, kad jis esą neleistinai aktyviai dalyvavo savo privataus verslo veikloje, atlikdamas įvairias funkcijas ir veiksmus savo privačioje įmonėje, kurią įsteigė eidamas Seimo nario pareigas, taip pat neįvykdė jo atžvilgiu įsiteisėjusio teismo nuosprendžio, t. y. delsė visiškai atlyginti jam teismo priteistą žalą, tuo galimai sulaužė Seimo nario priesaiką konstitucinės justicijos doktrininį išaiškinimą prasme.¹⁰

Tokiame kontekste galima diskutuoti, ar Seimo nario atliktu jo privačios įmonės įsteigimu arba vien dalyvavimu įmonės akcininkų susirinkime savaime padaromas šiurkštus Konstitucijos pažeidimas ir duotos parlamentaro priesaikos sulaužymas. Tokios ir kitokios abejonės galimai inspiravo reikiamos Seimo daugumos, galinčios pritarti apkaltos iniciatyvai, nesusidarymą. Taigi Seimas nepritarė siūlymui, kad būtų sudaryta specialioji komisija ištirti ir parengti išvadą, ar yra pagrindas pradėti apkaltos procesą. Tokioje situacijoje susidarė minimalistinis apkaltos variantas vien jo iniciatyvos ir nepritarimo jai lygmenyje.

⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. XIV-2316 „Dėl apkaltos Lietuvos Respublikos Seimo nariui Vytautui Gapšiui pradžios“. TAR, 2023, 24024.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 85-3094.

2.3. Parlamentaro atsistatydinimo apkaltos proceso metu atvejais

Apkaltos maksimalistinis variantas nesusiklosto, kai kaltinamas parlamentaras atsistatydina iki baigiamojo Seimo balsavimo dėl mandato panaikinimo. Tokiu atveju susidaro minimalistinė apkaltos alternatyva. Tačiau teisiškai galimai neracionali situacija, kuri galėtų būti kritikuojama politologiniu požiūriu, anaip tol nesusidaro ir apkaltos tikslas neabejotinai pasiekiamas, nes atsistatydinimo atveju nelieka specialaus subjekto ir jo konstitucinių įgaliojimų, dėl kurių eliminavimo buvo pradėta apkalta. Todėl parlamentarui R. Žemaitaičiui 2023 m. inicijuotas ir po jam teisiškai nepalankios konstitucinės justicijos išvados, dėl kurios ar jos galimų padarinių jis atsistatydino, 2024 m. nutrauktas apkaltos procesas¹¹ konstituciškai gali būti traktuojamas kaip procesas, veiksmingai sukėlęs tą padarinį, dėl kurio buvo pradėtas. Visa kita – politologiniai neįvykusio dar didesnio apkaltos proceso padarinių (dešimčiai metų apribotos pasyviosios rinkimų teisės) veiksmingumo sampratos aspektai, kurie priskirtini ne tiek teisės mokslo, kiek politologijos dalykui.¹² Žinoma, Konstitucinio Teismo išvados prasmė ir paskirtis neabejotinai būtų didesnė, jei Seimo statusas numatytų subjekto, kuriam pradėta apkalta, galimybę atsakyti Seimo nario mandato (ar atsistatydinti iš Respublikos Prezidento, teisėjo pareigų) iki Konstitucinio Teismo posėdžio, kuriame svarstomas Seimo kreipimasis dėl išvados, pradžios.

2.4. Parlamentaro balsavimo už kitą Seimo narį atvejais

Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė 2023 m. sausio 20 d. teikime pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Petriui Gražuliui (toliau – Teikimas) nurodė aplinkybes ir kaltinimus. Seimo narys T. V. Raskevičius teigė, kad 2022 m. rugsėjo 15 d. Seimo vakarinio posėdžio metu, priėmimo stadijoje balsuojant dėl darbotvarkės klausimo, Seimo narių liudijimu, Seimo narys P. Gražulis minėto balsavimo metu, galimai balsavo už Seimo narį Liną Jonauską jam nematant. P. Gražulis, balsuodamas už L. Jonauską, pažeidė Seimo statuto 111 straipsnio nuostatą, kad Seimo narys gali balsuoti tik asmeniškai.

Lietuvos Respublikos Seimo specialioji tyrimo komisija, įvertinusi pateiktą siūlymą pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Petriui Gražuliui konstatavo, kad Seimo narys P. Gražulis 2022 m. rugsėjo 15 d. Seimo vakarinio posėdžio metu, priėmimo stadijoje balsuojant, balsavo savo vardu, taip pat greta esan-

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XIV-2602 „Dėl Remigijaus Žemaitaičio apkaltos proceso Lietuvos Respublikos Seime nutraukimo“. TAR, 8447.

¹² VINGILIS, Vakar (2024-05-08). *Diskusijos dėl apkaltos tvarkos keitimo: politinės valios pokyčiams nėra, tačiau dabartinė tvarka leidžia sukčiauti*. [interaktyvus]. <https://www.bernardinai.lt/diskusijos-del-apkaltos-tvarkos-keitimo-politines-valios-pokyciams-nera-taciau-dabartine-tvarka-leidzia-sukciauti/>

čioje darbo vietoje sėdinčio Seimo nario L. Jonausko vardu. Seimo narys P. Gražulis nepaisė Konstitucijos 59 straipsnio 2, 4 dalyse, įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo, Seimo nario mandato individualumo reikalavimo, draudimo Seimo posėdyje balsuoti už kitą Seimo narį, išreiškė ne Seimo nario L. Jonausko, bet savo valią, iškreipė balsavimo rezultatus. Seimo narys P. Gražulis, Seimo posėdyje balsuodamas už Seimo narį L. Jonauską, savo pareigas ėjo nesąžiningai, pažeidė iš Konstitucijos kylančius imperatyvus, parodė nepagarbą Konstitucijai ir įstatymams, diskreditavo Seimo, kaip Tautos atstovybės, autoritetą. Komisija savo išvadoje nurodė, kad Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės teikime pradėti apkaltos procesą Seimo nariui Petriui Gražuliui pateikti kaltinimai yra pagrįsti¹³.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas anksčiau yra konstatavęs, kad sąmoningas Seimo nario balsavimas už kitą Seimo narį plenarinio Seimo posėdžio metu prieštarauja Konstitucijai, tokiais veiksmais šiuurkščiai pažeidžiama Konstitucija ir sulaužoma priesaika. Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog iš Seimo nario priesaikos, Seimo nario konstitucinio statuso kyla reikalavimas, kad Seimo narys elgtųsi sąžiningai, vengtų elgesio, žeminančio Seimo – Tautos atstovybės reputaciją ir autoritetą¹⁴. Konstitucinis Teismas 2023 m. gruodžio 5 d. pateikęs išvadą pabrėžė, jog Seimo nario mandatas yra individualus, jis suteikiamas tik tam asmeniui, kuris Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka yra išrenkamas Seimo nariu. Konstitucinis Teismas išvadoje nusprendė, kad P. Gražulis savo veiksmu – sąmoningu balsavimu už kitą Seimo narį – šiuurkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė priesaiką¹⁵. 2023 m. gruodžio 18 d. Seimas slaptu balsavimu nutarė panaikinti P. Gražulio Seimo nario mandatą. Sprendimui dėl mandato panaikinimo priimti reikalingas ne mažesnis kaip 3/5 visų Seimo narių pritarimas. Už šį sprendimą pasisakė 86 parlamentarai, 8 buvo prieš, o 4 susilaikė. Toks sprendimas priimtas atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo išvadą, kad P. Gražulis, tyčia balsavęs už kitą Seimo narį, pažeidė Konstituciją ir sulaužė Seimo nario priesaiką.

3. Apkaltos kasacinės instancijos teisėjui aspektai jo atleidimo už vardo pažeminimą kontekste

Apkaltos proceso maksimali baigtis reiškia konstitucinės sankcijos taikymą: Seimo nario mandato panaikinimą arba pašalinimą iš pareigų. Ši sankcija taikoma ne tik Seimo nariams, kaip politinės veiklos subjektams, bet ir Lietuvos Aukščiausiojo

¹³ Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimas Nr. XIV-1980 „Dėl pritarimo Lietuvos Respublikos Seimo Specialiosios tyrimo komisijos pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Petriui Gražuliui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti išvadai“. TAR, 2023, 9949.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada. *Valstybės žinios*, 128-6545.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. gruodžio 5 d. išvada. TAR, 2023, 23553.

Teismo bei Apeliacinio teismo teisėjams, kurie politinėje veikloje dalyvauti negali. Dėl to diskutuotina, ar teisėjų pašalinimas iš pareigų parlamentinės apkaltos tvarka iš tiesų gali būti laikomas oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje minima „viena iš valstybinės bendruomenės- pilietinės Tautos savisaugos priemonių“. Kita vertus, šių teisėjų įtraukimas į Konstitucijos 74 straipsnį juos neabejotinai išskiria iš kitų teisėjų, tačiau kartu sukelia įtampą su Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte numatytu bendresniu ir organizacine prasme paprastesniu teisėjo atleidimo pagrindu- teisėjo vardo pažėminimu.

Kitaip tariant, ypatinga apkaltos procedūra tik dviejų aukščiausių (o ne visų) bendrosios kompetencijos teismų teisėjams – tai tik šių dviejų teismų teisėjų įgaliojimų apsaugos jų atėmimo, pirmalaikio netekimo kontekste ir bendrai viso statuso išskirtinis elementas, kuris šiuos teisėjus konstitucinės atsakomybės lygmeniu sugrėtina su Respublikos Prezidentu ir Seimo nariais pagal Konstitucijos 74 straipsnio ir 105 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostatas¹⁶.

Tačiau apkaltos procesas galėtų būti nulemtas minėtų politinių kompromisų ir susitarimų tiek iniciatyvos, tiek baigiamojo balsavimo stadijoje. Be to, apkaltos procedūros neinicijavimas dviejų aukščiausių bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, kurie įtariamai ar kaltinami padarius nusikalstamą veiką, galėtų diskredituoti teisingumo vykdymo ir kitokio valstybės valdžios vykdymo sistemą pagal ją ir jos atskirtas posistemes numatančią Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalį. Be to, įsiteisėjus apkaltinamajam nuosprendžiui, apkaltos procedūra nebegalėtų būti taikoma teisėjui, nes jis jau būtų netekęs teisėjo įgaliojimų (žr. Konstitucijos 115 str. 6 p.).

Ne kiekvienas privačiame gyvenime ar viešojoje vietoje ne darbo metu įvykęs teisėjo poelgis, kuriuo pažėminamas teisėjo vardas ir dėl kurio teisėjas gali būti atleistas pagal Konstitucijos 115 straipsnio 5 punktą, savaime yra šurkštus Konstitucijos pažeidimas ar priesaikos sulaužymas pagal Konstitucijos 74 straipsnį.

Kategoriškas interpretavimas, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjams taikomas tik apkaltos institutas ir visiškai netaikomas Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte įtvirtintas atleidimo už vardo pažėminimą institutas, sudaro ydingas prielaidas situacijai, kai minėti teisėjai negalėtų būti vėliau atleidžiami iš pareigų už teisėjo vardą pažėminusį poelgį, jei toks poelgis pirmiau apkaltos procese ir jo pagrindą sudariusioje Konstitucinio Teismo išvadoje nepripažintas šurkščiu Konstitucijos pažeidimu ar priesaikos sulaužymu.

Todėl išskirtinė svarba sietina su Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime išplėtotą doktrina. Joje, aiškinant Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte

¹⁶ ŠILEIKIS, Egidijus (2019-08-01). *Ką daryti Teisėjų tarybai: teisėjų atleidimas dėl jų vardo galimo pažėminimo arba dėl priesaikos sulaužymo apkaltos tvarka* [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2019/08/01/e-sileikis-ka-daryti-teiseju-tarybai-teiseju-atleidimas-del-ju-vardo-galimo-pazeminimo-arba-del-priesaikos-sulauzymo-apkaltos-tvarka/>

numatytą teisėjo atleidimo pagrindą, pabrėžta, kad elgesys žeminantis teisėjo vardą, kaip teisėjo įgaliojimų nutūkimo faktinis pagrindas, gali sutapti su konstituciniais apkaltos pagrindais. Todėl minėtų teisėjų veiksmai gali būti vertinami tiek kaip teisėjo vardą žeminantis poelgis, tiek kaip galimas šiurkštus Konstitucijos pažeidimas ar priesaikos sulaužymas, nors atleidimas apkaltos tvarka yra konstitucinė atsakomybė, o atleidimas už vardo pažeminimą – drausminė atsakomybė įstatymo prasme.

Be to, atleidžiant minėtų teismų teisėjus iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto ir tik daugumos posėdyje dalyvaujančių Seimo narių slapto balsavimo pagrindu, kaip tai numatyta Seimo statute, nedalyvauja Konstitucinis Teismas ir dalyvauja ne tik Seimas, bet ir Respublikos Prezidentas bei Teisėjų taryba, kai apkaltos teisėjams atveju, kurio baigiamajame etape būtina 85 Seimo narių balsų dauguma, nedalyvauja Teisėjų taryba ir Respublikos Prezidentas.

Šiaip atleidus teisėją už teisėjo vardo pažeminimą nekyla kokių nors išskirtinių papildomų konstitucinių apribojimų, pvz., kandidatavimo Seimo ar Respublikos Prezidento rinkimuose aspektu, išskyrus nepriekaištingos reputacijos neturėjimo tam tikrą laiką negatyvų padarinį, galintį sukliudyti laisvai pasirinkti tam tikrą profesinę veiklą.¹⁷

Tokiame kontekste galima atkreipti dėmesį į tai, kad apkaltos teisėjui oficialioji doktrininė samprata, apimanti alternatyvaus atleidimo už vardo pažeminimą sampratą, išplėtotą po to, kai: 1) nuo 1992 m. Konstitucijos priėmimo ir įsigaliojimo pradžios beveik 30 metų; 2) nuo pirmosios minėtos apkaltos (Respublikos Prezidentui) užbaigimo 2004 m. prabėgo 18 metų. Viena vertus, galima teigti, kad Konstitucinis Teismas, išplėtojęs apkaltos Respublikos Prezidentui ir Seimo nariui sampratą gero kaim anksčiau ir konkrečių apkaltos iniciatyvų kontekste, neprivalėjo savo iniciatyva papildomai nagrinėti apkaltos teisėjui specifiką alternatyvaus atleidimo už vardo pažeminimą aspektu. Kita vertus, galima kritiškai įžvelgti, kad apkaltos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (kaip ir Apeliacinio teismo) teisėjui išplėtos sampratos trūkumas pernelyg ilgai ir akivaizdžiai sudarė oficialiosios konstitucinės doktrinos spragą. Todėl Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas priskirtinas vieniems svarbiausių konstitucinės justicijos pastarųjų metų verdiktų.

Išvados

Apkaltos įtvirtinimas Lietuvos Respublikos 1992 m. Konstitucijoje ir įgyvendinimas Seimo veikloje bei kontroliavimas Konstitucinio Teismo išvadosse gali būti suniveliuotas minimalistiniu apkaltos variantu, kai: a) esant galutinai ir neskundžiamai

¹⁷ BIRMONTIENĖ, Toma (2022). Teisėjų nepriklausomumo garantijos ir atleidimo (pašalinimo) iš pareigų pagrindai. *Kelyje su konstitucija: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, 12-32 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.2>

justicijos nustatytam šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo ir priesaikos sulaužymo faktui, Seime neįvyksta galutinis balsavimas dėl kaltinamo parlamentaro mandato panaikinimo tokiam mandatui savaime nustojus galios dėl jį turėjusio parlamentaro atsistatydinimo ir tuo įvykusio apkaltos inicijavimo tikslo formalaus pasiekimo; b) esant parlamente gautam teismo apkaltinamojo nuosprendžio Seimo nariui nuorai, Seime įvyksta galutinis balsavimas dėl nuteisto parlamentaro mandato panaikinimo, tačiau balsavimo rezultatai nenulemia mandato netekimo ir sudaro prielaidas vėlesnei situacijai, kai realią laisvės atėmimo bausmę įkalinimo įstaigoje atliekantis nuteistasis turi neprarastus Seimo nario įgaliojimus, tačiau negali jų veiksmingai įgyvendinti, tiesiogiai nedalyvaudamas Seimo ar jo komiteto posėdžiuose ir negalėdamas juose pasisakyti ar balsuoti. Formali galimybė rengti ir teikti įstatymų projektus būnant laisvės atėmimo įstaigoje nesudaro pakankamo pagrindo įžvelgti nekontraversišką teisinę logiką apkaltos būdu konstitucinę atsakomybę maksimalistiškai nepatraukto parlamentaro nuteisimo ir įkalinimo situacijoje.

Apkaltos Seimo nariui inicijavimo atvejai 2023–2025 m. suponuoja Konstitucijos 74 straipsnio nevienodą veiksmingumą. Galutinis rezultatas gali būti kontraversiškai determinuotas Seimo daugumos ir opozicijos tarpusavio susitarimų ir kompromisų, kurie materializuojasi slapto balsavimo rezultatuose. Slaptas balsavimas bendrai yra konstitucinis gėris ir savaime nėra konstitucinis blogis, tačiau gali būti politologiniu požiūriu kvestionuojamas faktinių apkaltos situacijų pagrindu.

Apkalta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (kaip ir Apeliacinio teismo) teisėjui traktuotina kaip jo konstitucinio statuso išskirtinė dedamoji, tačiau negali būti vieninteliu teisėjo įgaliojimų priverstinio nutraukimo prieš jo valią būdu. Ne kiekvienas elgesys, žeminantis teisėjo vardą, pasiekia šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo ar priesaikos sulaužymo lygmenį. Todėl Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte numatyta atleidimo už vardo pažeminimą procedūra išlieka reikšminga alternatyva, leidžianti užtikrinti, kad teisėjo atsakomybė galėtų būti užtikrinama, nepaisant Seimo daugumos ir Respublikos Prezidento požiūrių į teisėjo priesaikos sulaužymą ir vardo pažeminimą netapatumų. Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime naujai išplėtotą doktriną dėl teisėjo atleidimo apkaltos proceso tvarka ir alternatyvaus teisėjo atleidimo už vardo pažeminimą procedūrinio santykio, ypač dėl Seimo galimybės pradėti apkaltą teisėjui, kurį Respublikos Prezidentas, remdamasis Teisėjų tarybos patarimu, siūlo Seimui atleisti už vardo pažeminimą, skatina naujas mokslines diskusijas ir leidžia plačiau įžvelgti Konstitucijoje numatytų teisėjų patraukimo atsakomybės procedūrinių modelių sampratos plėtojimo svarbą.

Šaltinių sąrašas

Norminiai ir kiti teisės aktai bei jų projektai

- Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Valstybės žinios, 1992, 33 – 1014.
- Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnio pakeitimo įstatymas. 2022 m. balandžio 21 d. Nr. XIV- 1029. TAR, 2022, 8143.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas. 1994 m. vasario 17 d. Nr. I- 399. Valstybės žinios, 1994, 15-249.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. rugsėjo 24 d. Nutarimas Nr. XIII-2436 „Dėl <...> atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų“. TAR, 15137.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. rugsėjo 19 d. Nr. XIV-2170 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos pateikto siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Remigijui Žemaitaičiui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti sudarymo“. TAR, 18324.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. lapkričio 16 d. Nr. XIV-2233 nutarimas „Dėl pritarimo Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos pateikto siūlymo pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Remigijui Žemaitaičiui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti išvadai“. TAR, 22154.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. lapkričio 21 d. nutarimas Nr. XIV-2278 „Dėl apkaltos Lietuvos Respublikos Seimo nariui Remigijui Žemaitaičiui pradžios ir kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą“. TAR, 22454.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XIV-2602 „Dėl Remigijaus Žemaitaičio apkaltos proceso Lietuvos Respublikos Seime nutraukimo“. TAR, 8447.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. XIV- 2316 „Dėl apkaltos Lietuvos Respublikos Seimo nariui Vytautui Gapšiui pradžios“. TAR, 24024.
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo specialiosios tyrimo komisijos pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Gintautui Paluckui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti sudarymo“ projektas XVP-694, registruotas 2025 m. rugpjūčio 25 d. (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6a957440817d11f0b351ee31aa0a26b8?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=b4ed3127-f538-4be1-8bfa-c9ff2ca060d4>).
- Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimas Nr. XIV-1980 „Dėl pritarimo Lietuvos Respublikos Seimo Specialiosios tyrimo komisijos pateiktų siūlymų pradėti apkaltos procesą Lietuvos Respublikos Seimo nariui Petruui Gražuliui pagrįstumui ištirti ir išvadai dėl pagrindo pradėti apkaltos procesą parengti išvadai“. TAR, 2023, 9949.

Specialioji literatūra

- BIRMONTIENĖ, Toma (2022). Teisėjų nepriklausomumo garantijos ir atleidimo (pašalinimo) iš pareigų pagrindai. Kelyje su konstitucija: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys, 12-32 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.2>

- BIRMONTIENĖ, Toma (2024). Apkaltos labirintai ir konstitucinių pokyčių idėjos. Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai, 25-40 [interaktyvus]. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/7b21da7a-cdfb-453a-a9b2-0ce406cf45af/content>
- PŪRAITĖ-ANDRIKIENĖ, Dovilė. Impeachment Proceedings in Lithuania: Model, Problems of Implementation, and Possibilities of Improvement, in: Journal of the University of Latvia. Law, No. 18, 2025, 56-79 [interaktyvus]. file:///C:/Users/1010672/Downloads/jull.18.05-Dovile_Puraite-Andrikiene.pdf
- KELZENAS, Hansas. (2002). Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas.
- KUKAITIS, Mindaugas (2024). Politinė (politikų) atsakomybė. Jurisprudencija, 31(2), 249-261 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.13165/JUR-24-31-2-03>.
- SINKEVIČIUS, Vytautas (2009). Šiurkštus Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo pažeidimas- pagrindas nutraukti Seimo nario įgaliojimąms. Jurisprudencija, 1(115), 123-153 [interaktyvus]. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/4c188062-8a40-4a5e-bad9-07651c819f1b/content>
- SINKEVIČIUS, Vytautas (2018). Nusikaltimas, kaip apkaltos pagrindas: kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai. Jurisprudencija, 25(2), 312-332 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.13165/JUR-18-25-2-01>.
- SINKEVIČIUS, Vytautas (2020-10-28). Teisėjų tarybos diskrecijos ribos [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/>
- SINKEVIČIUS, Vytautas (2020-11-09). Apie paralelinius teisinės tikrovės pasaulius [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2020/11/09/v-sinkevicius-apie-paralelinius-teisines-tikroves-pasaulius/>
- SKAISTYS, Audrius (2004). Priesaikos institutas ir jo įgyvendinimo problemos. Jurisprudencija, 54(46), 16-28. [interaktyvus]. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3243/3041>
- STATKEVIČIUS, Mindaugas (2005). Apkaltos padariniai. Teisė, 56, 50-63. [interaktyvus]. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LTLDB0001:J.04~2005~1367155508248/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- ŠILEIKIS, Egidijus (2005). Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 584.
- ŠILEIKIS, Egidijus (2012). Apkaltos instituto conceptualaus supratimo paieška. Jurisprudencija, 19(3), 955-985. [interaktyvus]. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/67/63>
- ŠILEIKIS, Egidijus (2019-08-01). Ką daryti Teisėjų tarybai: teisėjų atleidimas dėl jų vardo galimo pažeminimo arba dėl priesaikos sulaužymo apkaltos tvarka [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2019/08/01/e-sileikis-ka-daryti-teiseju-tarybai-teiseju-atleidimas-del-ju-vardo-galimo-pazeminimo-arba-del-priesaikos-sulauzymo-apkaltos-tvarka/>
- VEČERSKYTĖ- BROSEL, Juta (2022). Apkaltos konstitucinio reguliavimo kaita. Lietuvos teisė 2022: esminiai pokyčiai, 15-22 [interaktyvus]. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/4d3c199b-4eb3-403a-b335-5205ab3c6852/content>

VINGILIS, Vakarīs (2024-05-08). Diskusijos dēl apkaltos tvarkos keitimo: politinės valios pokyčiams nėra, tačiau dabartinė tvarka leidžia sukčiauti. [interaktyvus]. <https://www.bernardinai.lt/diskusijos-del-apkaltos-tvarkos-keitimo-politines-valios-pokyciams-ne-ra-taciau-dabartine-tvarka-leidzia-sukciauti/>

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas. Valstybės žinios, 100- 2791.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas. Valstybės žinios, 42-1345.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas. Valstybės žinios, 124- 5643.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada. Valstybės žinios, 49-1600.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004m. balandžio 15d. nutarimas. Byla Nr. 17/04

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. Valstybės žinios, 85-3094.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004m. liepos 1d. nutarimas. Valstybės žinios, 2004-07-06, 105-3894.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006m. gegužės 9d. nutarimas. Byla Nr. 13/04-21/04-43/04

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada. Valstybės žinios, 128-6545.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. vasario 24 d. nutarimas. TAR, 03068.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2022m. balandžio 15d. nutarimas. TAR, 07867

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. balandžio 25 d. išvada. TAR, 7601.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. gruodžio 5 d. išvada. TAR, 23553.

Nacionalinė teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

Paksas prieš Lietuvą [EŽTT], Nr. 34932/04, [2011-01-06]. ECLI:CE:ECHR:2011:-0106JUD003493204